Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
MACIEJA SZPUNARA
przedstawiona w dniu 30 stycznia 2018 r.[1]

Sprawa C-83/17

KP, reprezentowany przez matkę
przeciwko
LO

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy, Austria)]

Odesłanie prejudycjalne – Współpraca sądowa w sprawach cywilnych – Zobowiązania alimentacyjne – Brak możliwości uzyskania świadczeń alimentacyjnych od dłużnika – Zmiana państwa, w którym wierzyciel ma miejsce zwykłego pobytu – Stosowanie legis fori

I. Wprowadzenie

1. W ramach niniejszego postępowania Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy, Austria) zwraca się do Trybunału o dokonanie wykładni postanowień protokołu haskiego z 2007 r.[2] na tle sprawy, w której sąd ten powziął wątpliwość w kwestii prawa właściwego dla zobowiązań alimentacyjnych.

2. W ostatnim czasie Trybunał udzielał już kilkakrotnie odpowiedzi na pytania prejudycjalne formułowane przez sądy krajowe na kanwie spraw dotyczących zobowiązań alimentacyjnych w odniesieniu do rozporządzenia (WE) nr 4/2009[3]. Te odesłania prejudycjalne odnosiły się bądź to do norm jurysdykcyjnych[4], bądź to do uregulowań dotyczących wykonywania orzeczeń[5].

3. Dotychczas formułowane wnioski o wydanie orzeczeń w trybie prejudycjalnym nie dotyczyły natomiast ani bezpośrednio postanowień protokołu haskiego z 2007 r., ani nawet art. 15 rozporządzenia nr 4/2009, który – w odniesieniu do kwestii związanych z prawem właściwym – odsyła do tego protokołu. Niniejsze odesłanie prejudycjalne jest zatem pierwszym, w którym sąd krajowy zwraca się do Trybunału o dokonanie wykładni norm kolizyjnych zamieszczonych w protokole haskim z 2007 r.

1 Język oryginału: polski.

2 Treść protokołu stanowi załącznik do decyzji Rady 2009/941/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie zawarcia przez Wspólnotę Europejską Protokołu haskiego z dnia 23 listopada 2007 r. o prawie właściwym dla zobowiązań alimentacyjnych () (Dz.U. 2009, L 331, s. 17, zwanego dalej „protokołem haskim z 2007 r.").

3 Rozporządzenie Rady z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych (Dz.U. 2009, L 7, s. 1; sprostowanie Dz.U. 2011, L 131, s. 26).

4 Zobacz wyroki: z dnia 18 grudnia 2014 r., Sanders i Huber (C-400/13 i C-408/13, EU:C:2014:2461); z dnia 16 lipca 2015 r., A (C-184/14, EU:C:2015:479). Zobacz również wyrok z dnia 15 lutego 2017 r., W i V (C-499/15, EU:C:2017:118).

5 Wyrok z dnia 9 lutego 2017 r., S. (C-283/16, EU:C:2017:104).

II. Ramy prawne

A. Prawo Unii

1. Rozporządzenie nr 4/2009

4. Przepisy dotyczące właściwości międzynarodowej w sprawach dotyczących zobowiązań alimentacyjnych zamieszczone zostały w rozdziale II („Jurysdykcja") rozporządzenia nr 4/2009. Wśród nich wiodącą rolę pełni art. 3 tego rozporządzenia, zatytułowany „Przepisy ogólne", który stanowi:

„Sądami, które mają jurysdykcję do rozpoznania spraw dotyczących zobowiązań alimentacyjnych w państwach członkowskich są:

a) sąd zwykłego miejsca pobytu pozwanego; lub

b) sąd zwykłego miejsca pobytu wierzyciela; lub

c) sąd, który zgodnie z prawem sądu ma jurysdykcję do prowadzenia postępowania dotyczącego statusu osoby, w przypadku gdy sprawa dotycząca zobowiązań alimentacyjnych jest związana z tym postępowaniem, chyba że jurysdykcja ta wynika tylko z obywatelstwa jednej ze stron; lub

d) sąd, który zgodnie z prawem sądu jest właściwy do prowadzenia postępowania dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej, w przypadku gdy sprawa dotycząca zobowiązań alimentacyjnych jest związana z tym postępowaniem, chyba że jurysdykcja ta wynika tylko z obywatelstwa jednej ze stron".

5. Z kolei art. 15 rozporządzenia nr 4/2009, zatytułowany „Określenie prawa właściwego" i zamieszczony w rozdziale III tego rozporządzenia, zatytułowanym „Prawo właściwe", przewiduje:

„Prawo właściwe w sprawach zobowiązań alimentacyjnych jest określane zgodnie z [protokołem haskim z 2007 r.] […] w państwach członkowskich, dla których protokół ten jest wiążący".

2. Protokół haski z 2007 r.

6. Artykuł 3 i art. 4 ust. 1 lit. a) oraz art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. stanowią:

„*Artykuł 3*

Ogólna właściwość prawa

1. Zobowiązania alimentacyjne podlegają prawu państwa, w którym wierzyciel ma miejsce zwykłego pobytu, chyba że niniejszy protokół stanowi inaczej.

2. W przypadku zmiany miejsca zwykłego pobytu wierzyciela stosuje się prawo państwa, w którym wierzyciel ma nowe miejsce zwykłego pobytu, od momentu, w którym nastąpiła ta zmiana.

Artykuł 4

Szczególna właściwość prawa uprzywilejowująca niektórych wierzycieli

1. Poniższe postanowienia mają zastosowanie w przypadku zobowiązań alimentacyjnych:

a) rodziców na rzecz ich dzieci;

[…].

2. Jeśli wierzyciel nie może na mocy prawa, o którym mowa w artykule 3, uzyskać świadczeń alimentacyjnych od dłużnika, stosuje się prawo miejsca organu orzekającego w sprawie.

[…]".

B. Prawo niemieckie

7. W prawie niemieckim zagadnienie dochodzenia alimentów za okres wsteczny zostało uregulowane w § 1613 Bürgerliches Gesetzbuch (niemieckiego kodeksu cywilnego, zwanego dalej „BGB"). Przepis ten stanowi w ust. 1:

„Wierzyciel może za okres wsteczny dochodzić wykonania lub odszkodowania za niewykonanie tylko od momentu, w którym dłużnik został wezwany do udzielenia informacji o swoich dochodach i swoim majątku w celu dochodzenia roszczeń alimentacyjnych [lub od momentu, w którym] dłużnik pozostaje w zwłoce lub spór dotyczący roszczenia alimentacyjnego zawisł. […]".

C. Prawo austriackie

8. We wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym sąd odsyłający wyjaśnia, że na tle prawa austriackiego dochodzenie roszczeń alimentacyjnych jest możliwe za trzy lata wstecz. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem austriackim wezwanie dłużnika do zapłaty nie jest przesłanką dochodzenia alimentów za okres wsteczny na rzecz dziecka.

III. Stan faktyczny sporu stanowiącego przedmiot postępowania głównego

9. KP, małoletni będący powodem w postępowaniu głównym, do dnia 27 maja 2015 r. zamieszkiwał wraz ze swoimi rodzicami w Niemczech. W dniu 28 maja 2015 r. małoletni wraz z matką przeprowadził się do Austrii. Od tej chwili mają oni miejsce zwykłego pobytu w tym państwie członkowskim.

10. Wnioskiem z dnia 18 maja 2015 r. małoletni wystąpił przed sąd austriacki z żądaniem dotyczącym świadczeń alimentacyjnych przeciwko swojemu ojcu, LO. Następnie wnioskiem z dnia 18 maja 2016 r. małoletni rozszerzył to żądanie w ten sposób, że domaga się od swojego ojca świadczeń alimentacyjnych za okres wsteczny, poprzedzający datę zgłoszenia tego żądania, a mianowicie od dnia 1 czerwca 2013 r. do dnia 31 maja 2015 r.

11. W postępowaniu głównym małoletni utrzymuje, że zgodnie z art. 3 ust. 1 protokołu haskiego z 2007 r. do zobowiązań alimentacyjnych przypadających mu za okres, w którym miał on miejsce zwykłego pobytu w Niemczech, zastosowanie ma prawo niemieckie. Małoletni nie może natomiast uzyskać od swojego ojca alimentów, ponieważ określone w § 1613 BGB przesłanki pozwalające na dochodzenie alimentów za okres wsteczny nie są spełnione. Stąd zgodnie z art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r., prawo austriackie – które nie przewiduje tego rodzaju przesłanek w odniesieniu do małoletniego – powinno znaleźć zastosowanie do oceny zobowiązań alimentacyjnych za ten okres.

12. Z kolei ojciec małoletniego wskazuje w szczególności, że subsydiarne stosowanie prawa miejsca organu orzekającego w sprawie na podstawie art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. mogłoby być brane pod uwagę, gdyby postępowanie zostało wszczęte przez dłużnika lub gdyby organ orzekający był organem państwa, w którym ani wierzyciel, ani dłużnik nie mają miejsca zwykłego pobytu. Poza tym art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. nie znajduje zastosowania, gdy wierzyciel, który zmienił miejsce zwykłego pobytu, dochodzi świadczeń alimentacyjnych za okres wsteczny.

13. Sąd rozpoznający sprawę w pierwszej instancji oddalił żądanie dotyczące świadczeń alimentacyjnych za okres wsteczny. Sąd ten uznał, że – na podstawie art. 3 protokołu haskiego z 2007 r. – prawo niemieckie było prawem właściwym dla zobowiązań alimentacyjnych ojca w stosunku do małoletniego w okresie poprzedzającym zmianę miejsca pobytu przez małoletniego. Artykuł 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. nie mógł jednak znaleźć zastosowania w odniesieniu do świadczeń alimentacyjnych za okres wsteczny. Świadczenia alimentacyjne dotyczące okresu poprzedzającego zmianę miejsca zwykłego pobytu przez wierzyciela należy w dalszym ciągu oceniać na podstawie art. 3 ust. 1 protokołu haskiego z 2007 r., o ile w odniesieniu do tego okresu w ogóle istniała jurysdykcja sądu w rozumieniu art. 3 rozporządzenia nr 4/2009.

14. Sąd rozpatrujący odwołanie utrzymał w mocy to rozstrzygnięcie i podzielił argumenty sądu pierwszej instancji.

15. Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy) ma rozpoznać środek odwoławczy wniesiony przez małoletniego w odniesieniu do rozstrzygnięcia dotyczącego świadczeń alimentacyjnych za okres wsteczny.

IV. Pytania prejudycjalne i postępowanie przed Trybunałem

16. W tych okolicznościach Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy subsydiarną właściwość prawa państwa sądu orzekającego, określoną w art. 4 ust. 2 [protokołu haskiego z 2007 r.], należy interpretować w ten sposób, że znajduje ona zastosowanie tylko w sytuacji, gdy wniosek wszczynający postępowanie w sprawie dotyczącej zobowiązań alimentacyjnych zostaje wniesiony w innym państwie niż miejsce zwykłego pobytu wierzyciela?

W razie udzielenia na to pytanie odpowiedzi przeczącej:

2) Czy art. 4 ust. 2 [protokołu haskiego z 2007 r.] należy interpretować w ten sposób, że sformułowanie »nie może uzyskać […] świadczeń alimentacyjnych« odnosi się także do sytuacji, w których prawo dotychczasowego miejsca pobytu nie przewiduje roszczeń alimentacyjnych za okres wsteczny jedynie z powodu niespełnienia określonych ustawowych przesłanek?”.

17. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym został złożony w sekretariacie Trybunału w dniu 15 lutego 2017 r.

18. Uwagi na piśmie przedstawiły rząd niemiecki i Komisja Europejska.

V. Analiza

A. Uwagi wprowadzające dotyczące protokołu haskiego z 2007 r.

19. W okresie poprzedzającym datę początkową stosowania rozporządzenia nr 4/2009 właściwość międzynarodową sądów w sprawach dotyczących zobowiązań alimentacyjnych regulowały normy jurysdykcyjne zamieszczone w konwencji brukselskiej [6] oraz w rozporządzeniu Bruksela I [7].

20. Rozporządzenie nr 4/2009 objęło swoim zakresem zastosowania normy jurysdykcyjne w sprawach dotyczących zobowiązań alimentacyjnych, wyłączając sprawy dotyczące tej kategorii zobowiązań z systemu brukselskiego [8].

21. W rozporządzeniu nr 4/2009 brak jednak przepisów bezpośrednio rozstrzygających o prawie właściwym dla zobowiązań alimentacyjnych. Dotychczas problematyka ta nie była również regulowana w innych aktach prawa prywatnego międzynarodowego Unii, które wyraźnie wyłączały ze swoich zakresów zastosowania tę kategorię zobowiązań [9].

22. Wedle pierwotnych założeń normy kolizyjne wskazujące prawo właściwe dla zobowiązań alimentacyjnych miały zostać zamieszczone w samym rozporządzeniu nr 4/2009 [10]. Mogło to jednak utrudnić przyjęcie rozporządzenia, gdyż niektóre państwa członkowskie nie były skłonne przyjąć rozporządzenia obejmującego normy kolizyjne. Między innymi z tych przyczyn w toku prac nad rozporządzeniem uznano, że ujednolicenie norm kolizyjnych może nastąpić przy wykorzystaniu instrumentu konwencyjnego w postaci protokołu haskiego z 2007 r. [11]. Wyrazem spójnych działań legislacyjnych było z jednej strony przystąpienie do protokołu haskiego z 2007 r. przez Wspólnotę [12], z drugiej, zamieszczenie w rozporządzeniu nr 4/2009 przepisu, zgodnie z którym prawo właściwe w sprawach zobowiązań alimentacyjnych jest określane zgodnie z tym protokołem [13].

6 Konwencja z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1972, L 299, s. 32).

7 Rozporządzenie Rady z dnia 22 grudnia 2000 r. (WE) nr 44/2001 w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 19, t. 4, s. 42).

8 Zobacz art. 68 ust. 1 rozporządzenia nr 4/2009 oraz motyw 44 tego rozporządzenia.

9 Zobacz art. 1 ust. 2 lit. b) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I) (Dz.U. 2008, L 177, s. 6) oraz art. 1 ust. 2 lit. a) rozporządzenia (WE) nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. dotyczącego prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych (Rzym II) (Dz.U. 2007, L 199, s. 40), które wyłączają z zakresów zastosowania tych rozporządzeń odpowiednio zobowiązania umowne i zobowiązania pozaumowne „wynikające ze stosunków rodzinnych oraz stosunków uznawanych zgodnie z prawem dla nich właściwym za mające podobne skutki, w tym zobowiązania alimentacyjne". Konwencja o prawie właściwym dla zobowiązań umownych, otwarta do podpisu w Rzymie dnia 19 czerwca 1980 r. (Dz.U. 1980, L 266, s. 1 – wyd. w jęz. polskim Dz.U. 2005, C 169, s. 10, zwana „konwencją rzymską"), której przedmiotowy zakres zastosowania zasadniczo pokrywał się z rozporządzeniem Rzym I, również wyraźnie wyłączała ze swojego zakresu zastosowania zobowiązania umowne dotyczące „praw i obowiązków wynikających ze stosunków rodzinnych, pokrewieństwa, małżeństwa lub powinowactwa, włącznie ze zobowiązaniami alimentacyjnymi wobec dzieci pozamałżeńskich" [art. 1 ust. 2 lit. b) tiret trzecie].

10 Wniosek Komisji z dnia 15 grudnia 2005 r., dotyczący rozporządzenia Rady w sprawie właściwości, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń sądowych oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych [COM(2005) 649 wersja ostateczna, procedura 2005/0259 (CNS), zwany dalej „projektem rozporządzenia nr 4/2009"] obejmował rozdział III, zatytułowany „Prawo właściwe", w którym zamieszczono szereg przepisów dotyczących kwestii poszukiwania prawa właściwego dla zobowiązań alimentacyjnych (art. 12–21 projektu rozporządzenia nr 4/2009).

11 M. Župan, Innovations of the 2007 Hague Maintenance Protocol, [w:] P. Beaumont, B. Hess, L. Walker, S. Spancken (editors), *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Oxford–Portland, Hart Publishing 2014, s. 313. Zamieszczenie norm jurysdykcyjnych i norm kolizyjnych w dwóch odrębnych aktach prawnych pozwala niektórym państwom członkowskim na przystąpienie do rozporządzenia nr 4/2009, bez konieczności zobowiązania się do stosowania norm kolizyjnych protokołu haskiego z 2007 r. (zob. P. Beaumont, International Family Law in Europe – the Maintenance Project, the Hague Conference and the EC: A Triumph of Reverse Subsidiarity, *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, 2009, Band 73, Heft 3, s. 514). Tak też się stało w przypadku Wielkiej Brytanii, która ostatecznie przystąpiła do rozporządzenia nr 4/2009, lecz nadal nie jest stroną Protokołu haskiego z 2007 r.

12 Zobacz pkt 25 niniejszej opinii.

13 Zobacz art. 15 rozporządzenia nr 4/2009. Szerzej w kwestii włączania przepisów konwencyjnych do systemu norm kolizyjnych prawa Unii – zob. P.A. de Miguel Asensio, J.S. Bergé, The Place of International Agreements and European Law in a European Code of Private International Law, w: M. Fallon, P. Lagarde, S.Poillot Peruzzetto (dir.), *Quelle architecture pour un code européen de droit international privé?*, Frankfurt am Mein, Peter Lang 2011, s. 187 i nast.

B. W przedmiocie właściwości Trybunału do dokonywania wykładni postanowień protokołu haskiego z 2007 r.

23. Zasadniczą część uzasadnienia wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym poprzedzają uwagi sądu odsyłającego dotyczące właściwości Trybunału do dokonania wykładni postanowień protokołu haskiego z 2007 r. Sąd ten wskazuje, że art. 15 rozporządzenia nr 4/2009 wyraźnie odsyła do protokołu haskiego z 2007 r., co pozwala Trybunałowi na dokonanie wykładni postanowień tego protokołu. Sąd odsyłający twierdzi ponadto, podobnie jak Komisja, że Wspólnota ratyfikowała protokół haski z 2007 r., co również uzasadnia właściwość Trybunału do udzielenia odpowiedzi na pytania prejudycjalne odnoszące się do tego aktu prawnego.

24. W tym kontekście należy przypomnieć w pierwszej kolejności, że – zgodnie z art. 267 akapit pierwszy lit. b) TFUE – Trybunał posiada kompetencję do orzekania w trybie prejudycjalnym między innymi w przedmiocie interpretacji aktów przyjętych przez instytucje, organy lub jednostki organizacyjne Unii.

25. Decyzją z dnia 30 listopada 2009 r.[14], podjętą między innymi na podstawie art. 300 ust. 2 akapit pierwszy zdanie drugie i art. 300 ust. 3 akapit pierwszy WE, Rada zatwierdziła protokół haski z 2007 r. w imieniu Wspólnoty.

26. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem umowa zawarta przez Radę zgodnie z art. 300 WE stanowi, w odniesieniu do Wspólnoty, akt przyjęty przez jedną z jej instytucji w rozumieniu przepisów traktatowych określających zakres kompetencji Trybunału w ramach rozpoznawania wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym[15].

27. Obecnie problematykę zawierania umów międzynarodowych w imieniu Unii reguluje art. 218 TFUE. Procedura prowadząca do zawarcia umowy międzynarodowej przez Unię i jej skutki nie uległy zmianom, które sprawiałyby, że dotychczasowe orzecznictwo Trybunału dotyczące tych zagadnień straciło aktualność. Artykuł 216 ust. 2 TFUE – będący odpowiednikiem art. 300 ust. 7 WE – przesądza ponadto, że umowy międzynarodowe zawarte przez Unię wiążą instytucje Unii i państwa członkowskie. Oznacza to, że przepisy takiej umowy stanowią od chwili jej wejścia w życie integralną część unijnego porządku prawnego i w ramach tego porządku prawnego Trybunał jest właściwy do orzekania w trybie prejudycjalnym w przedmiocie ich wykładni.

C. W przedmiocie pytania pierwszego

1. Uwagi wprowadzające

28. Poprzez pierwsze pytanie prejudycjalne sąd odsyłający zmierza do wyjaśnienia, czy art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. może znaleźć zastosowanie w postępowaniu przed sądami państwa członkowskiego, w którym wierzyciel alimentacyjny ma miejsce zwykłego pobytu.

29. Sąd odsyłający wskazuje, że – zgodnie z pkt 63 sprawozdania A. Bonomiego[16] – subsydiarne stosowanie prawa państwa sądu orzekającego na podstawie art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. jest użyteczne, gdy postępowanie dotyczące świadczeń alimentacyjnych wszczynane jest przed sądem państwa innego niż państwo, w którym wierzyciel alimentacyjny ma miejsce zwykłego pobytu. W przeciwnym razie prawem państwa sądu orzekającego jest prawo państwa, w którym wierzyciel ma

14 Zobacz przypis 2 niniejszej opinii.

15 Zobacz wyrok z dnia 22 października 2009 r., Bogiatzi (C-301/08, EU:C:2009:649, pkt 23 i przytoczone tam orzecznictwo).

16 Sprawozdanie wyjaśniające A. Bonomiego dotyczące protokołu haskiego z 2007 r., *Actes et documents de la Vingt et unième session de la Conférence de La Haye (2007)*, dostępne również w wersji elektronicznej: https://www.hcch.net/fr/publications-and-studies/details4/?pid=4898&dtid=3.

miejsce zwykłego pobytu, a więc – zgodnie z art. 3 ust. 1 protokołu haskiego z 2007 r. – prawo zasadniczo właściwe dla zobowiązań alimentacyjnych. Dlatego art. 4 ust. 2 tego protokołu może znaleźć zastosowanie, gdy postępowanie dotyczące zobowiązania alimentacyjnego jest wszczynane przez dłużnika lub gdy wszczynane jest przed organami państwa innego niż państwo, w którym wierzyciel ma miejsce zwykłego pobytu.

30. Odnosząc się do przytoczonych fragmentów sprawozdania wyjaśniającego sąd odsyłający zaznacza jednak, że – w jego ocenie – sformułowane one zostały przy założeniu, że wierzyciel nie zmienił miejsca zwykłego pobytu. Nie ma zatem pewności, czy art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. znajduje zastosowanie, gdy wierzyciel przenosi miejsce zwykłego pobytu do innego państwa i występuje przed sąd tego państwa z żądaniem dotyczącym świadczeń alimentacyjnych za okres wsteczny, poprzedzający zmianę miejsca zwykłego pobytu przez tego wierzyciela.

31. Poprzez pierwsze pytanie sąd odsyłający zamierza w istocie ustalić, jakie są przesłanki stosowania art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. w okolicznościach takich jak te w sprawie głównej. Proponuję zatem, ażeby udzielając odpowiedzi na pytanie pierwsze, Trybunał wyjaśnił, jakie są przesłanki stosowania tego przepisu w sytuacji, w której wierzyciel zmienia miejsce zwykłego pobytu, a następnie dochodzi od dłużnika świadczeń alimentacyjnych za okres wsteczny.

2. Stanowisko rządu niemieckiego

32. Rząd niemiecki uważa, że udzielając odpowiedzi na pierwsze pytanie prejudycjalne, nie należy ograniczać się wyłącznie do wykładni językowej art. 3 ust. 2 i art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. Systematyka i cel tego aktu prawnego prowadzą bowiem do wniosku, że art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. może znaleźć zastosowanie tylko wówczas, gdy sąd, przed który wierzyciel występuje z żądaniem dotyczącym świadczeń alimentacyjnych za okres wsteczny, miał jurysdykcję do rozpoznania sprawy dotyczącej świadczeń alimentacyjnych w tym okresie.

33. Rząd ten wskazuje, że normy kolizyjne zamieszczone w protokole haskim z 2007 r. opierają są na założeniu, że między sytuacją faktyczną, z której wierzyciel wywodzi swoje uprawnienie do domagania się świadczeń alimentacyjnych a prawem właściwym do ich oceny musi występować związek. Na analogicznym założeniu opierają się normy jurysdykcyjne. Określony związek musi zatem istnieć także pomiędzy państwem, którego sądy są właściwe do rozpoznania sprawy dotyczącej świadczeń alimentacyjnych, a sytuacją faktyczną, z której wierzyciel wywodzi swoje prawo do tych świadczeń.

3. Stanowisko Komisji

34. Komisja uważa, że art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. może znaleźć zastosowanie w każdym postępowaniu, w tym także postępowaniu prowadzonym przed sądem państwa, w którym wierzyciel ma miejsce zwykłego pobytu. Dotyczy to także sytuacji, w których wierzyciel dochodzi alimentów za okres wsteczny.

35. W ocenie Komisji pkt 63 sprawozdania A. Bonomiego – do którego odwołał się sąd odsyłający we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym – nie rozstrzyga o zakresie stosowania art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r., ale wymienia przypadki, w których przepis ten może okazać się użyteczny dla wierzyciela alimentacyjnego.

36. Komisja wskazuje w szczególności, że przesłanką pozwalającą na zastosowanie prawa państwa sądu orzekającego na podstawie art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. jest brak możliwości uzyskania świadczeń alimentacyjnych „na mocy prawa, o którym mowa w art. 3 [tego protokołu]". Oznacza to, zdaniem Komisji, że art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. dotyczy nie tylko prawa wskazanego jako właściwe na podstawie art. 3 ust. 1 tego protokołu, ale również na podstawie jego art. 3 ust. 2.

W ocenie Komisji do tożsamych wniosków prowadzi wykładnia teleologiczna tego przepisu. Artykuł 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. ma na celu uprzywilejowanie niektórych kategorii wierzycieli w stosunku do rozwiązań przewidzianych w art. 3 tego protokołu, które odnoszą się do ogółu wierzycieli alimentacyjnych.

4. Analiza dotycząca pytania pierwszego

a) Wykładnia językowa

37. Chciałbym w pierwszym rzędzie zauważyć, że opierając się na wykładni językowej art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r., stosunkowo bez większych trudności można by udzielić na pytanie pierwsze odpowiedzi zgodnej ze stanowiskiem Komisji i stwierdzić, że art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. może znaleźć zastosowanie w każdym postępowaniu, w tym także w postępowaniu przed sądami państwa, w którym wierzyciel ma miejsce zwykłego pobytu. Odpowiedź taka nasuwałaby się tym bardziej, gdyby kierować się założeniem, że należy dbać wyłącznie o interes wierzyciela alimentacyjnego. Niemniej, w moim przekonaniu, takie stanowisko wydaje się opierać na zbyt pobieżnej lekturze protokołu haskiego z 2007 r. i rozumowaniu, które nie uwzględnia wniosków wynikających z wykładni systemowej i celowościowej.

38. Komisja formułuje na podstawie brzmienia art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. wniosek, że prawo państwa sądu orzekającego może znaleźć zastosowanie w miejsce prawa państwa aktualnego miejsca zwykłego pobytu wierzyciela i prawa państwa dotychczasowego miejsca zwykłego pobytu wierzyciela, albowiem w ten sposób należy rozumieć sformułowanie dotyczące „prawa, o którym mowa w art. 3 [Protokołu haskiego]".

39. Nie jestem w pełni przekonany, czy argument ten rzeczywiście potwierdza, że treść art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. rozstrzyga o tym, jak należy postąpić, gdy wierzyciel zmienia miejsce zwykłego pobytu, a następnie dochodzi świadczeń alimentacyjnych za okres wsteczny, który poprzedza zmianę miejsca pobytu przez tego wierzyciela. O ile w samym art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. brak innych wskazówek pozwalających zająć jednoznaczne stanowisko w tej kwestii, o tyle analiza pozostałych jednostek redakcyjnych art. 4 tego protokołu nasuwa w tym względzie pewne wątpliwości.

40. Na przykład, gdy wierzyciel pozywa dłużnika przed organ państwa, w którym ten dłużnik ma miejsce zwykłego pobytu, art. 4 ust. 3 protokołu haskiego z 2007 r. nakazuje stosowanie w pierwszej kolejności legis fori. Jeżeli na mocy tego prawa wierzyciel nie może uzyskać świadczeń alimentacyjnych od dłużnika, stosuje się „prawo państwa, w którym wierzyciel ma miejsce zwykłego pobytu", nie zaś prawo państwa, o którym mowa w art. 3 tego protokołu tak, jak to zakłada art. 4 ust. 2 protokołu. Mam wątpliwość, czy – kierując się wykładnią językową, na której jest oparte rozumowanie Komisji – należałoby w takim wypadku pominąć art. 3 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. i stosować – nawet gdy wierzyciel zmienił miejsce zwykłego pobytu – wyłącznie prawo tego państwa, w którym wierzyciel ma aktualne miejsce zwykłego pobytu.

41. Na marginesie zwracam uwagę, że – gdy wierzyciel nie może uzyskać świadczeń alimentacyjnych na mocy prawa, o którym mowa w art. 3 oraz w art. 4 ust. 2 i 3 protokołu haskiego z 2007 r. – art. 4 ust. 4 protokołu haskiego z 2007 r. pozwala na zastosowanie prawa państwa wspólnego obywatelstwa stron zobowiązania alimentacyjnego. Ten przepis nie rozstrzyga z kolei, jak należy postąpić, gdy wierzyciel domaga się alimentów za okres, w trakcie którego dłużnik dopiero uzyskał obywatelstwo, które wcześniej posiadał już wierzyciel. Tym bardziej brak odpowiedzi na pytanie, czy utrata obywatelstwa przez dłużnika wywołuje także skutki retroaktywne, co oznacza, że wierzyciel nie może powołać się na art. 4 ust. 4 protokołu haskiego z 2007 r. nawet w odniesieniu do okresu, w którym

wierzyciel i dłużnik mieli wspólne obywatelstwo [17].

42. Nie jestem przekonany, że tego rodzaju problemy można rozstrzygnąć, odwołując się wyłącznie do wykładni językowej.

43. Wątpliwości dotyczące argumentów Komisji odwołujących się do wykładni językowej stają się tym bardziej uzasadnione, gdy wziąć pod uwagę, że zaakceptowanie stanowiska Komisji może prowadzić do sytuacji, w której świadczenia alimentacyjne za okres wsteczny będą oceniane na podstawie prawa, które – w tym okresie – nie mogłoby w zasadzie znaleźć zastosowania jako prawo właściwe dla tych świadczeń na podstawie norm kolizyjnych protokołu haskiego z 2007 r. Mogłoby to być prawo w żaden sposób niezwiązane z sytuacją rodzinną stron zobowiązania alimentacyjnego w tym okresie. Byłoby to tym samym prawo, którego zastosowania obie strony tego zobowiązania nie mogły się w tym czasie spodziewać.

44. Chciałbym zauważyć, że ilustrację takiej sytuacji wydają się stanowić okoliczności sprawy głównej. Brak jest bowiem wskazówek pozwalających przyjąć, że – gdyby nie nastąpiła zmiana miejsca zwykłego pobytu przez małoletniego i w wyniku tego zdarzenia sądy austriackie nie uzyskałyby jurysdykcji w sprawie [18] – prawo austriackie mogłoby było w okresie od dnia 1 czerwca 2013 r. do dnia 27 maja 2015 r. znaleźć zastosowanie do oceny zobowiązań alimentacyjnych przysługujących temu małoletniemu od ojca [19]. Nie wydaje się też, że prawo austriackie mogłoby było zostać wybrane przez strony jako prawo właściwe dla spornych świadczeń alimentacyjnych [20].

45. Uważam zatem, że to w świetle powyższych uwag należy analizować pierwsze pytanie prejudycjalne, posługując się w tym celu metodami wykładni innymi niż metoda wykładni językowej.

46. Nie sądzę przy tym, że można poprzestawać na analizie norm kolizyjnych protokołu haskiego z 2007 r. w oderwaniu od norm jurysdykcyjnych rozporządzenia nr 4/2009. To one określają bowiem, którego z państw sąd lub sądy posiadają jurysdykcje do rozpoznania danej sprawy. Normy jurysdykcyjne pośrednio wyznaczają zatem prawo państwa sądu orzekającego w rozumieniu art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r.

17 Należy przy tym mieć na uwadze, że przyjęcie, jakoby uzyskanie obywatelstwa lub jego utrata przez dłużnika lub wierzyciela wywoływało skutki retroaktywne, może prowadzić do rozstrzygnięć niekorzystnych dla wierzyciela. Artykuł 6 protokołu haskiego z 2007 r. pozwala bowiem dłużnikowi sprzeciwić się żądaniu wierzyciela, gdy zobowiązanie alimentacyjne „nie istnieje" zarówno w prawie państwa miejsca zwykłego pobytu dłużnika, jak i – jeśli dłużnik i wierzyciel mają wspólne obywatelstwo – w prawie państwa ich obywatelstwa. Gdyby zmiana okoliczności, za pomocą których wyznaczane jest jedno z praw właściwych wymienionych w tym przepisie, także miałaby wywoływać skutki retroaktywne, to dłużnik, zmieniając miejsce zwykłego pobytu lub obywatelstwo mógłby doprowadzić do zatamowania roszczeń wierzyciela także w odniesieniu do okresu poprzedzającego takie zmiany.

18 Na marginesie zwracam też uwagę, że sąd odsyłający wskazuje, jakoby wnioskiem z dnia 18 maja 2015 r. wierzyciel wszczął przed sądem austriackim postępowanie dotyczące świadczeń alimentacyjnych, chociaż miejsce zwykłego pobytu w tym państwie wierzyciel ten miał od dnia 28 maja 2015 r. Nie jest zatem pewne, na jakiej podstawie sąd austriacki uznał się za międzynarodowo właściwy do prowadzenia sprawy. Okoliczność ta ma jednak ograniczone znaczenie na tle niniejszego postępowania, gdyż dopiero wnioskiem z dnia 18 maja 2016 r. – a zatem już po zmianie miejsca zwykłego pobytu – wierzyciel rozszerzył swoje żądanie o świadczenia alimentacyjne za okres wsteczny, których dotyczą oba pytania prejudycjalne. Gdyby zatem wierzyciel wszczął odrębne postępowanie w odniesieniu do świadczeń alimentacyjnych za okres wsteczny, sądy austriackie – jako sądy państwa, w którym wierzyciel ma miejsce zwykłego pobytu – byłyby niewątpliwie właściwe do rozpoznania tej sprawy na podstawie art. 3 lit. a) rozporządzenia nr 4/2009.

19 Zobacz pkt 58 i 59 niniejszej opinii, gdzie pokrótce omówione zostały łączniki norm kolizyjnych zamieszczonych w protokole haskim z 2007 r., za pośrednictwem których jest wskazywane prawo właściwe dla zobowiązań alimentacyjnych.

20 Zobacz pkt 60 niniejszej opinii, gdzie zostały omówione normy kolizyjne protokołu haskiego z 2007 r., które pozwalają na dokonanie wyboru prawa właściwego dla zobowiązania alimentacyjnego.

b) Wykładnia systemowa

1) Zakres zastosowania art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. w kontekście innych norm tego protokołu

47. W świetle uwag przedstawionych w pkt 39–42 niniejszej opinii należy stwierdzić, że w treści art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. nie zamieszczono jakiejkolwiek wskazówki pozwalającej na jednoznaczne ustalenie, w jakich sytuacjach przepis ten może znaleźć zastosowanie. Takich wskazówek dostarcza dopiero analiza art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. w świetle innych przepisów tego protokołu oraz rozporządzenia nr 4/2009.

48. Z jednej strony art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. nie znajduje zastosowania, jeżeli wierzyciel występuje z żądaniem dotyczącym świadczeń alimentacyjnych przed sąd państwa, w którym dłużnik ma miejsce zwykłego pobytu. Takie sytuacje są objęte zakresem zastosowania art. 4 ust. 3 protokołu haskiego z 2007 r. Z drugiej strony, gdy sprawa alimentacyjna jest prowadzona przed sądami państwa miejsca zwykłego pobytu wierzyciela, prawem państwa sądu orzekającego jest prawo państwa, w którym wierzyciel ma miejsce zwykłego pobytu, a więc – zgodnie z art. 3 ust. 1 protokołu haskiego z 2007 r. – prawo zasadniczo właściwe dla zobowiązań alimentacyjnych. W takich przypadkach nie wchodzi zatem w grę subsydiarne stosowanie prawa państwa sądu orzekającego na podstawie art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r.

49. Oznacza to, że art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. ma stosunkowo wąski zakres zastosowania. Przepis ten może dojść do głosu, gdy sprawa dotycząca zobowiązania alimentacyjnego jest rozstrzygana przez sąd państwa innego niż państwo, w którym miejsca zwykłego pobytu mają bądź to dłużnik (gdyż wówczas stosuje się art. 4 ust. 3 protokołu haskiego z 2007 r.), bądź to wierzyciel (gdyż wówczas stosowanie art. 4 ust. 2 protokołu byłoby niecelowe skoro prawo państwa sądu orzekającego jest prawem państwa, w którym wierzyciel ma miejsce zwykłego pobytu).

2) Łączniki norm jurysdykcyjnych w rozporządzeniu nr 4/2009

50. W sprawach dotyczących zobowiązań alimentacyjnych właściwość międzynarodową sądów określają normy jurysdykcyjne zamieszczone w rozporządzeniu nr 4/2009.

51. Artykuł 3 lit. a) i b) rozporządzenia nr 4/2009 przewiduje właściwość sądu lub sądów zwykłego miejsca pobytu pozwanego – niezależnie od tego, czy pozwanym będzie wierzyciel czy dłużnik – oraz sądów zwykłego miejsca pobytu wierzyciela. Organy sądowe tych państw są bowiem najlepiej sytuowane do dokonania oceny potrzeb wierzyciela i możliwości majątkowych dłużnika, czego wymaga od nich art. 14 protokołu haskiego z 2007 r.

52. Poza sądami państw, w których miejsce zwykłego pobytu ma jedna ze stron zobowiązania alimentacyjnego, art. 3 lit. c) i d) rozporządzenia nr 4/2009 przewiduje możliwość rozpoznawania spraw dotyczących zobowiązań alimentacyjnych przez sądy, które zgodnie z prawem obowiązującym w państwie ich siedziby mają jurysdykcję do prowadzenia postępowania dotyczącego odpowiednio statusu osoby lub odpowiedzialności rodzicielskiej, „w przypadku gdy sprawa dotycząca zobowiązań alimentacyjnych jest związana z tym postępowaniem, chyba że jurysdykcja ta wynika tylko

z obywatelstwa jednej ze stron”[21].

53. Z kolei art. 7 rozporządzenia nr 4/2009 przewiduje jurysdykcję konieczną sądów tego państwa członkowskiego, z którym sprawa ma „wystarczający związek”, gdy żaden inny sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji na mocy art. 3, 4, 5 i 6 tego rozporządzenia. W motywie 16 rozporządzenia nr 4/2009 wyjaśniono, że związek wymagany na tle art. 7 tego rozporządzenia może występować, gdy jedna ze stron ma obywatelstwo państwa tego sądu. Podobne rozwiązanie przewiduje art. 6 rozporządzenia nr 4/2009. Jeżeli bowiem żaden sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji na mocy art. 3, 4 i 5 tego rozporządzenia i żaden sąd państwa, które jest stroną konwencji z Lugano, a nie jest państwem członkowskim, nie ma jurysdykcji na podstawie tej konwencji, jurysdykcję mają sądy państwa członkowskiego, którego obywatelstwo mają obie strony.

54. Na tle rozporządzenia nr 4/2009 strony mają co prawda możliwość dokonania wyboru sądu właściwego do rozstrzygania spraw dotyczących zobowiązań alimentacyjnych. Zgodnie jednak z art. 4 ust. 1 rozporządzenia nr 4/2009 wybór ten ma charakter ograniczony i dotyczy w zasadzie sądu lub sądów tych państw członkowskich, które są w określony sposób związane z osobą wierzyciela lub dłużnika.

55. W przypadku dokonania przez strony wyboru sądu nie występuje zresztą obawa, że – na podstawie norm kolizyjnych obowiązujących w państwie siedziby tego sądu – do głosu dojdzie prawo, którego zastosowania jedna ze stron nie mogła się spodziewać. Skoro bowiem wierzyciel i dłużnik zgadzają się na powierzenie rozpoznawania spraw dotyczących zobowiązań alimentacyjnych określonemu sądowi, to akceptują tym samym możliwość zastosowania prawa wskazanego jako właściwe przez normy kolizyjne obowiązujące w państwie siedziby tego sądu. Ten sam argument może znaleźć zastosowanie w odniesieniu do art. 5 rozporządzenia nr 4/2009, który dotyczy jurysdykcji wynikającej ze stawienia się pozwanego przed sądem i wdaniem się przez niego w spór.

56. Uważam zatem, że normy jurysdykcyjne rozporządzenia nr 4/2009 opierają się na założeniu, że pomiędzy świadczeniami alimentacyjnymi, których dotyczy dana sprawa, a państwem, którego sąd jest właściwy do jej rozstrzygnięcia, istnieje związek. Związek ten powinien być przynajmniej na tyle bliski, aby pozwalał on obu stronom zobowiązania alimentacyjnego przewidzieć, przed sądy którego z państw wnoszone mogą być sprawy dotyczące tych świadczeń[22].

57. Oznacza to, że dzięki normom jurysdykcyjnym rozporządzenia nr 4/2009 prawem państwa organu orzekającego, które może znaleźć zastosowanie na podstawie art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r., jest prawo takiego państwa, które jest w określony sposób związane ze świadczeniem alimentacyjnym dochodzonym w danym postępowaniu.

21 Jurysdykcję w tych sprawach określa się na podstawie rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz.U. 2003, L 338, s. 1). W odniesieniu do statusu osoby (rozwodu, separacji i unieważnienia małżeństwa) jurysdykcja sądu jest przyznawana, zgodnie z art. 3 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 2201/2003, na podstawie kryteriów uwzględniających zasadniczo aktualne lub dawne miejsce zwykłego pobytu małżonków lub jednego z nich, podczas gdy, zgodnie z motywem 12 wspomnianego rozporządzenia, w dziedzinie odpowiedzialności rodzicielskiej podstawy jurysdykcji są ukształtowane zgodnie z zasadą dobra dziecka, w szczególności według kryterium bliskości. Zobacz wyrok z dnia 16 lipca 2015 r., A (C-184/14, EU:C:2015:479, pkt 37). Łączniki jurysdykcyjne, na których opiera się właściwość międzynarodowa sądów w sprawach dotyczących rozwodu, separacji i unieważnienia małżeństwa oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej również odzwierciedlają zatem założenie, że sądami właściwymi są sądy tego państwa, które jest w pewien sposób związane z sytuacją życiową stron.

22 W pkt 60 sprawozdania A. Bonomiego wyjaśnia się wprawdzie, że stosowanie legis fori pozwala sądowi orzekającemu stosować prawo najlepiej mu znane, co w perspektywie wierzycieli oznacza możliwość szybszego i mniej kosztownego uzyskiwania orzeczeń sądowych. Uwagi te nie dotyczą jednak – co odnotowała także Komisja – samego uzasadnienia stosowania legis fori jako takiego, ale przewagi łącznika miejsca zwykłego pobytu nad łącznikiem wspólnego obywatelstwa stron. Prawo państwa sądu orzekającego ma i tę przewagę nad prawem państwa wspólnego obywatelstwa stron, że – jak zwraca się uwagę w doktrynie – w bliższy sposób odzwierciedla ono warunki życia stron zobowiązania alimentacyjnego. Zobacz L. Walker, Maintenance and Child Support in Private International Law, Oxford – Portland, Hart Publishing 2015, s. 81.

3) Łączniki norm kolizyjnych protokołu haskiego z 2007 r.

58. Zgodnie z art. 3 ust. 1 protokołu haskiego z 2007 r. prawem zasadniczo właściwym dla zobowiązań alimentacyjnych jest prawo państwa, w którym wierzyciel ma miejsce zwykłego pobytu. Jest to prawo państwa blisko związanego ze zobowiązaniem alimentacyjnym, albowiem uwzględnia ono w szczególności warunki życia wierzyciela w miejscu, w którym świadczenia alimentacyjne służą zaspokajaniu jego potrzeb. Podzielam przy tym stanowisko rządu niemieckiego, który twierdzi, że na istnienie związku pomiędzy prawem właściwym a sytuacją, z której wynika prawo wierzyciela do świadczeń alimentacyjnych, wskazuje także art. 3 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. Skoro wierzyciel zmienia miejsce zwykłego pobytu, to zmianie ulegają także czynniki wpływające na jego potrzeby, które zaspokajać ma świadczenie alimentacyjne. Dzięki art. 3 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. zmiana tych czynników znajduje odzwierciedlenie przy wyznaczaniu prawa właściwego dla zobowiązania alimentacyjnego.

59. Do podobnych wniosków prowadzi analiza art. 4 ust. 3 i 4 protokołu haskiego z 2007 r., które przewidują odpowiednio właściwość prawa państwa miejsca zwykłego pobytu dłużnika oraz właściwość wspólnego prawa personalnego wierzyciela i dłużnika (łącznik obywatelstwa). Państwo, w którym dłużnik ma miejsce zwykłego pobytu, jest związane z sytuacją życiową stron zobowiązania alimentacyjnego przynajmniej w takim zakresie, w jakim dotyczy to możliwości zaspokojenia potrzeb wierzyciela przez dłużnika. Z kolei prawo państwa wspólnego obywatelstwa stron, o którym mowa w art. 4 ust. 3 protokołu haskiego z 2007 r., nie musi być związane z aktualną sytuacją życiową stron. Nadal jednak jest ono wskazywane jako właściwe na podstawie pewnej stałej okoliczności, która jest zazwyczaj znana obu stronom zobowiązania alimentacyjnego i która wykazuje związek z ich sytuacją rodzinną.

60. Także wybór prawa właściwego na podstawie art. 8 protokołu haskiego z 2007 r. ogranicza się do praw państw w pewien sposób związanych z sytuacją rodzinną stron zobowiązania alimentacyjnego [23]. W razie dokonania wyboru prawa właściwego nie zachodzi jednak obawa, że prawem właściwym będzie prawo, którego zastosowania strony nie mogły przewidzieć. Stąd w wypadku wyboru prawa właściwego związek ten nie musi być aż tak silny jak ten, na którym oparte są normy kolizyjne z art. 3 i 4 protokołu haskiego z 2007 r.

61. Wykładnia systemowa norm kolizyjnych zamieszczonych w protokole haskim z 2007 r. prowadzi zatem do wniosku, że – podobnie jak normy jurysdykcyjne rozporządzenia nr 4/2009 – oparte są one na założeniu, że prawo właściwe dla zobowiązania alimentacyjnego powinno być wskazywane jako właściwe za pomocą okoliczności, które są w pewien sposób związane z sytuacją faktyczną, do której odnosi się dane świadczenie alimentacyjne, tak aby zastosowanie tego prawa było przewidywalne dla stron zobowiązania alimentacyjnego.

23 W okolicznościach takich jak te, których dotyczy postępowanie przed sądem odsyłającym, wyborowi prawa właściwego zapewne i tak zapobiegłby art. 8 ust. 3 protokołu haskiego z 2007 r., który wyłącza możliwość dokonania wyboru prawa dla „zobowiązań alimentacyjnych wobec osoby, która nie ukończyła 18. roku życia". Możliwość dokonania wyboru prawa państwa sądu orzekającego jako prawa właściwego dla celów konkretnego postępowania, przewidziana w art. 7 protokołu haskiego z 2007 r., jest ograniczana z kolei przez normy rozporządzenia nr 4/2009, na podstawie których określane są organy posiadające jurysdykcję do przeprowadzenia danego postępowania. Na marginesie zwracam uwagę, że – na podstawie art. 5 rozporządzenia nr 4/2009 – sąd każdego państwa członkowskiego może uzyskać jurysdykcję, jeżeli pozwany wda się w spór przed tym sądem. Mam wątpliwość, jakie skutki na płaszczyźnie kolizyjnej wywołuje takie przyznanie jurysdykcji sądowi państwa członkowskiego, gdyby prawo tego państwa członkowskiego miało zostać następnie zastosowane na podstawie art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. Zwracam też uwagę, że – w okolicznościach takich jak te w postępowaniu głównym – wdanie się w spór przez pozwanego i następnie zastosowanie prawa państwa sądu orzekającego na podstawie art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. w pewnym sensie stawałoby w sprzeczności z zakazem dokonywania wyboru prawa właściwego, który został wyrażony w art. 8 ust. 3 tego protokołu.

c) Wykładnia celowościowa

62. W dalszej kolejności należy zatem udzielić odpowiedzi na pytanie, czy stosowanie prawa państwa niezwiązanego w istotny sposób z sytuacją faktyczną, do której odnosi się świadczenie alimentacyjne, nie stoi w sprzeczności z celem norm jurysdykcyjnych i norm kolizyjnych, które dotyczą zobowiązań alimentacyjnych.

1) Ułatwianie skutecznego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości jako cel norm jurysdykcyjnych rozporządzenia nr 4/2009

63. W świetle motywu 15 rozporządzenia nr 4/2009 normy jurysdykcyjne tego rozporządzenia miały na celu dostosowanie norm systemu brukselskiego, tak aby zabezpieczały one interesy wierzycieli alimentacyjnych i ułatwiały skuteczne funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości w Unii Europejskiej.

64. W wyroku Sanders i Huber [24] Trybunał miał już okazję uściślić, że cel polegający na skutecznym funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości należy rozumieć nie tylko z punktu widzenia optymalizacji organizacji sądownictwa, ale także w odniesieniu do interesu stron – bez względu na to, czy występują w charakterze powoda albo w charakterze pozwanego – polegającego w szczególności na ułatwieniu im dostępu do wymiaru sprawiedliwości, a także zapewnieniu przewidywalności przepisów jurysdykcyjnych.

65. Jeszcze bardziej jednoznaczne w tej mierze było stanowisko wyrażone przez rzecznika generalnego N. Jääskinena we fragmencie opinii, do którego odwołał się Trybunał w przytoczonym wyżej fragmencie wyroku. Rzecznik generalny wskazał bowiem, że konieczność wzięcia pod uwagę interesów uczestników postępowania wymaga zapewnienia przewidywalności jurysdykcji, poprzez ustanowienie ścisłego związku między sądem a sporem [25].

66. Pośrednio na potrzebę występowania związku pomiędzy sytuacją faktyczną stanowiącą tło danej sprawy dotyczącej zobowiązania alimentacyjnego a ustaleniem jurysdykcji Trybunał wskazał również w wyroku A [26]. Rozstrzygając, czy żądanie dotyczące zobowiązania alimentacyjnego względem dziecka powinno być rozpatrywane przez sąd państwa członkowskiego, który orzeka w postępowaniu dotyczącym separacji lub rozkładu pożycia między rodzicami tego dziecka, czy przed sąd innego państwa członkowskiego, który orzeka w postępowaniu dotyczącym odpowiedzialności rodzicielskiej za to dziecko, Trybunał opowiedział się za tą drugą ewentualnością. Wśród przyczyn uzasadniających przyjęcie takiego stanowiska Trybunał wskazał, że to sądowi orzekającemu o odpowiedzialności rodzicielskiej w odniesieniu do małoletniego najlepiej znane są okoliczności istotne dla oceny jego żądania dotyczącego świadczeń alimentacyjnych [27].

67. Normy jurysdykcyjne zamieszczone w rozporządzeniu nr 4/2009 – także w świetle wniosków wynikających z wykładni teleologicznej – wydają się opierać na założeniu, że sprawę dotyczącą świadczeń alimentacyjnych powinny rozpoznawać sąd lub sądy tego państwa, z którym dana sprawa wykazuje związek w stopniu pozwalającym na zapewnienie, że właściwość międzynarodowa będzie przewidywalna dla stron zobowiązania alimentacyjnego.

24 Wyrok z dnia 18 grudnia 2014 r. (C-400/13 i C-408/13, EU:C:2014:2461, pkt 29).

25 Opinia rzecznika generalnego N. Jääskinena w sprawach połączonych Sanders i Huber (C-400/13 i C-408/13, EU:C:2014:2171, pkt 69).

26 Wyrok z dnia 16 lipca 2015 r. (C-184/14, EU:C:2015:479).

27 Wyrok z dnia 16 lipca 2015 r., A (C-184/14, EU:C:2015:479, pkt 44).

2) Cel norm kolizyjnych protokołu haskiego z 2007 r.

68. Jednym z zasadniczych celów norm kolizyjnych jest zapewnienie przewidywalności prawa właściwego do oceny danego stanu faktycznego. Normy te mogą spełnić to zadanie w szczególności wówczas, gdy prawo danego państwa jest wskazywane jako właściwe za pomocą okoliczności, które ze stanem faktycznym są w pewien sposób związane.

69. Niemniej tytuł art. 4 protokołu haskiego z 2007 r. nie pozostawia wątpliwości co do roli tego przepisu w systemie norm kolizyjnych zamieszczonych w protokole. Przepis ten zatytułowany został bowiem „[s]zczególna właściwość prawa uprzywilejowująca niektórych wierzycieli". Znajduje on zastosowanie wyłącznie w odniesieniu do niektórych zobowiązań alimentacyjnych [28], w tym tych, które są dochodzone od rodziców na rzecz dzieci. Celem art. 4 protokołu haskiego z 2007 r. było zatem niewątpliwie zapewnienie niektórym wierzycielom możliwości uzyskania świadczeń alimentacyjnych, pomimo że nie przewiduje tego prawo zasadniczo właściwe do oceny tych świadczeń.

70. Niektóre przepisy protokołu haskiego z 2007 r. wyraźnie wskazują jednak na dążenie do zachowania równowagi pomiędzy interesami stron zobowiązania alimentacyjnego. Choć uregulowania te zasadniczo nie odnoszą się do świadczeń alimentacyjnych dochodzonych na rzecz dzieci od rodziców, to jednak znajdują one zastosowanie w odniesieniu do pozostałych wierzycieli uprzywilejowanych, o których mowa w art. 4 ust. 1 protokołu haskiego z 2007 r. Wykładnia art. 4 ust. 2 protokołu z 2007 r., która zostanie przyjęta przez Trybunał, będzie odnosiła się także do tych przypadków. Nie uważam zatem, że interpretując art. 4 ust. 2 protokołu, należy mieć na uwadze wyłącznie kontekst sprawy głównej.

71. Na przykład art. 6 protokołu haskiego z 2007 r. pozwala dłużnikowi na sprzeciwienie się żądaniu wierzyciela, gdy zobowiązanie alimentacyjne nie istnieje zarówno w prawie państwa miejsca zwykłego pobytu dłużnika, jak i w prawie państwa obywatelstwa stron, jeśli mają wspólne. Artykuł 8 ust. 5 protokołu haskiego z 2007 r. przewiduje z kolei, że prawa wybranego nie stosuje się, jeśli jego zastosowanie mogłoby prowadzić do oczywiście niesprawiedliwych lub niesłusznych skutków dla jednej ze stron, chyba że w chwili wyboru prawa strony były w pełni poinformowane i świadome skutków swojego wyboru.

72. Nie uważam zatem, że protokół haski z 2007 r. jest oparty na założeniu, jakoby w każdym wypadku należało uprzywilejować wierzyciela alimentacyjnego kosztem dłużnika, nie zważając na skutki takiego działania. Tym samym stanowisko Komisji nie wydaje się być uzasadnione w świetle wykładni celowościowej.

d) Wykładnia historyczna

73. Argumenty przemawiające za koniecznością istnienia związku pomiędzy sytuacją życiową i prawem dla niej właściwym znajduje potwierdzenie także w materiałach legislacyjnych dotyczących rozporządzenia nr 4/2009.

74. Jednym z celów, jaki przyświecał podjęciu prac nad rozporządzeniem nr 4/2009, było – obok uproszczenia życia obywateli oraz zapewnienia skuteczności egzekucji świadczeń alimentacyjnych – zwiększenie pewności prawnej [29]. Zakładano, że normy kolizyjne powinny zostać skonstruowane tak, aby sądy orzekały na podstawie przepisów prawa materialnego, które są „najściślej związane ze sprawą", nie zaś „przy zastosowaniu prawa pozbawionego wystarczającego związku z daną sytuacją rodzinną" [30].

28 Zobacz art. 4 ust. 1 lit. a)–c) protokołu haskiego z 2007 r.

29 Uzasadnienie projektu rozporządzenia nr 4/2009 (ww. w przypisie 10), pkt 1.2.2, s. 5.

30 Uzasadnienie projektu rozporządzenia nr 4/2009, pkt 1.2.2, s. 6.

75. Założenie to znalazło odzwierciedlenie w projekcie rozporządzenia nr 4/2009, które – niemalże do końca prac legislacyjnych – obejmowało normy kolizyjne nawiązujące do idei ścisłego związku między daną sytuacją faktyczną i państwem, którego prawo jest właściwe do jej oceny[31].

76. Wprawdzie ostatecznie zrezygnowano z zamieszczenia norm kolizyjnych w samym rozporządzeniu nr 4/2009 i zdecydowano się na ich ujednolicenie przy wykorzystaniu instrumentu konwencyjnego. Nie sądzę jednak, że prawodawca Unii odstąpił od pierwotnych założeń i zdecydował się włączyć protokół haski z 2007 r. do unijnego systemu norm kolizyjnych, pomimo że protokół nie opiera się na założeniu o konieczności istnienia związku pomiędzy sytuacją faktyczną, z której wierzyciel wywodzi prawo do świadczeń alimentacyjnych a państwem, którego prawo jest właściwe do jej oceny. Prawodawca Unii uznał raczej, że protokół haski z 2007 r. odpowiada tym oczekiwaniom. W pkt 22 niniejszej opinii wyjaśniłem bowiem, że zasadniczym powodem, który skłonił prawodawcę Unii do posłużenia się instrumentem konwencyjnym, były trudności związane z negocjowaniem i przyjęciem rozporządzenia obejmującego normy kolizyjne dotyczące zobowiązań alimentacyjnych.

e) Wnioski dotyczące pytania pierwszego

77. W świetle przedstawionej wyżej argumentacji, mając na uwadze niesatysfakcjonujące rezultaty posługiwania się wykładnią językową, oraz uwzględniając jednoznaczne wnioski wynikające z wykładni systemowej (wspieranej przez wykładnię historyczną), którym nie sprzeciwia się wykładnia celowościowa, uważam, że normy kolizyjne protokołu haskiego z 2007 r. opierają się na założeniu, że prawem właściwym do oceny świadczeń alimentacyjnych powinno być prawo tego państwa, które jest związane z sytuacją faktyczną, do której świadczenia te się odnoszą, co najmniej w takim stopniu, że wierzyciel oraz dłużnik mogą oczekiwać zastosowania tego prawa jako właściwego dla zobowiązania alimentacyjnego.

78. Skoro art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. przewiduje subsydiarną właściwość prawa państwa sądu orzekającego, to powinno być to prawo tego państwa, które jest lub – w przypadku świadczeń alimentacyjnych za okres wsteczny, dochodzonych po zmianie miejsca zwykłego pobytu wierzyciela – było związane z sytuacją faktyczną, z której wierzyciel wywodzi swoje prawo do świadczeń alimentacyjnych. Do tej roli aspirować może prawo tego państwa, którego sądy były właściwe do rozpoznania spraw dotyczących świadczeń alimentacyjnych w okresie, do którego świadczenia te się odnoszą.

79. O ile bowiem samo wyznaczenie prawa właściwego poprzez określenie go jako „prawo państwa sądu orzekającego" nie przesądza bezpośrednio o istnieniu związku tego prawa z daną sytuacją faktyczną, o tyle konieczność istnienia takiego związku wynika z mogących znaleźć zastosowanie norm jurysdykcyjnych rozporządzenia nr 4/2009. Te zaś, o czym była już mowa, opierają się na założeniu, wedle którego sprawy dotyczące świadczeń alimentacyjnych rozstrzygane są przez sądy tego państwa, z którym te świadczenia alimentacyjne są związane.

80. W ten sposób, po pierwsze, jako właściwe stosowane jest prawo, które najbliższe jest sytuacji życiowej, w której świadczenia alimentacyjne miały służyć zaspokojeniu potrzeb wierzyciela. Odzwierciedla ono tym samym najwierniej okoliczności istotne w kontekście zobowiązania alimentacyjnego, w szczególności warunki życiowe wierzyciela i potrzeby ukształtowane w tych warunkach, możliwości samego dłużnika lub – bardziej ogólnie – sytuację rodzinną stron takiego zobowiązania. Ocena zasadności żądania dotyczącego świadczeń alimentacyjnych za okres wsteczny

31 Nie przytaczając w tym miejscu dalszych losów norm kolizyjnych, które miały zostać zamieszczone w rozporządzeniu, ograniczę się do przypomnienia art. 13 ust. 3 projektu rozporządzenia nr 4/2009. Przepis ten przewidywał subsydiarne stosowanie prawa państwa ściśle związanego ze zobowiązaniem alimentacyjnym, gdy na mocy praw wskazanych jako właściwe na podstawie pozostałych norm kolizyjnych wierzyciel nie mógł uzyskać świadczeń alimentacyjnych od dłużnika.

powinna co do zasady być dokonywana niejako retrospektywnie, w odniesieniu do okoliczności z chwili, w której świadczenia alimentacyjne miały służyć zaspokojeniu potrzeb wierzyciela. O tym, czy tak jest w istocie, ostatecznie decyduje jednak prawo właściwe dla zobowiązania alimentacyjnego i przepisy procesowe obowiązujące w siedzibie sądu orzekającego.

81. Po drugie, dzięki temu normy kolizyjne realizują swój zasadniczy cel, jakim jest zapewnienie przewidywalności prawa właściwego do oceny danego stanu faktycznego.

82. Mając to na uwadze, proponuję, ażeby – uwzględniając moją sugestię odnoszącą się do przeformułowania pierwszego pytania prejudycjalnego – Trybunał udzielił na nie następującej odpowiedzi: art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. należy interpretować w ten sposób, że prawo państwa sądu orzekającego znajduje zastosowanie, gdy wierzyciel domaga się świadczeń alimentacyjnych od dłużnika za okres wsteczny, o ile: 1) postępowanie dotyczące świadczeń alimentacyjnych zostało wszczęte przez tego wierzyciela w innym państwie aniżeli państwo, w którym miejsce zwykłego pobytu ma dłużnik; 2) wierzyciel nie może uzyskać świadczeń alimentacyjnych od dłużnika na mocy prawa państwa miejsca swojego zwykłego pobytu wskazanego jako właściwe przez art. 3 ust. 1 i 2 protokołu haskiego z 2007 r.; 3) prawo państwa sądu orzekającego jest prawem tego państwa, którego sądy były właściwe do rozpoznania sprawy dotyczącej świadczeń alimentacyjnych w okresie, do którego świadczenia te się odnoszą. Ustalenie tych okoliczności należy do sądu krajowego.

D. W przedmiocie pytania drugiego

83. Poprzez drugie pytanie prejudycjalne – sformułowane na wypadek, gdyby Trybunał udzielił odpowiedzi negatywnej na pierwsze pytanie – sąd odsyłający pragnie ustalić, w jaki sposób należy interpretować art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. w zakresie, w jakim przepis ten stanowi, że prawo miejsca organu orzekającego w sprawie stosuje się, jeśli wierzyciel „nie może na mocy prawa, o którym mowa w art. 3 [tego protokołu], uzyskać świadczeń alimentacyjnych od dłużnika”.

84. Dalsze rozważania mogą mieć znaczenie dla sądu odsyłającego, gdyby Trybunał odpowiadał na drugie pytanie prejudycjalne.

85. W kontekście pytania drugiego sąd odsyłający wskazuje, że na tle prawa niemieckiego zasadniczo niedopuszczalne jest dochodzenie alimentów za okres poprzedzający wystąpienie przed sąd z żądaniem dotyczącym świadczeń alimentacyjnych. Wyjątki od tej zasady określa § 1613 BGB. W myśl ust. 1 do tych wyjątków należą sytuacje, w których dłużnik został wezwany do udzielenia informacji o swoich dochodach i swoim majątku w celu dochodzenia roszczeń alimentacyjnych albo popadł w zwłokę, albo spór dotyczący roszczenia alimentacyjnego zawisł. Sąd odsyłający wyjaśnia w tym kontekście, że roszczenie alimentacyjne w sprawie głównej wprawdzie istnieje, niemniej wierzyciel nie wystosował do dłużnika wezwania skutkującego popadnięciem dłużnika w zwłokę.

86. Rząd niemiecki i Komisja – powołując się na sprawozdanie A. Bonomiego – przyjmują w tym zakresie zgodne stanowisko i opowiadają się za szeroką wykładnią przesłanki braku możliwości uzyskania alimentów z art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r.

87. W pkt 61 sprawozdania A. Bonomiego wyjaśniono, że sformułowanie „nie może […] uzyskać świadczeń alimentacyjnych od dłużnika” obejmuje nie tylko przypadki, w których prawo zasadniczo właściwe w ogóle nie przewiduje świadczeń alimentacyjnych, ale także sytuacje, w których brak możliwości uzyskania takich świadczeń wynika z niespełnienia przesłanek ustawowych. W raporcie ilustruje to przykład odwołujący się do przepisu, który przewiduje wygaśnięcie obowiązku alimentacyjnego po osiągnięciu przez dziecko wieku 18 lat.

88. Odnotować należy, że art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. koresponduje z uregulowaniami konwencji haskiej z 1973 r.[32]. Artykuł 6 tej konwencji także pozwalał na stosowanie legis fori, gdy wierzyciel nie mógł uzyskać świadczeń alimentacyjnych od dłużnika na podstawie prawa państwa zwykłego miejsca pobytu wierzyciela lub prawa państwa wspólnego obywatelstwa stron.

89. W motywach protokołu haskiego z 2007 r. nawiązano zresztą do konwencji haskiej z 1973 r. Przynajmniej w pewnym stopniu postanowienia tej konwencji musiały zatem stanowić inspirację dla uregulowań protokołu haskiego z 2007 r.

90. W pkt 145 raportu wyjaśniającego do konwencji haskiej z 1973 r., który został opracowany przez M. Verwilghena[33], wskazywano, że na tle art. 6 tej konwencji niespełnienie jednej z przesłanek ustawowych przewidzianej przez prawo właściwe pozwala na zastosowanie prawa państwa sądu orzekającego. Ta ogólnikowa uwaga została opatrzona przykładem odwołującym się do uregulowania prawa właściwego, które nie przewiduje obowiązku alimentacji między stronami stosunku przysposobienia, o ile przysposobiony nie zerwie więzi z rodziną biologiczną.

91. Sprawozdanie A. Bonomiego i raport M. Verwilghena zgodnie przyjmują, że niespełnienie przesłanki ustawowej, od której uzależniona jest możliwość skutecznego domagania się świadczeń alimentacyjnych od dłużnika, pozwala na zastosowanie legis fori do oceny zobowiązania alimentacyjnego.

92. Szeroka wykładnia przesłanki „braku możliwości uzyskania świadczeń alimentacyjnych od dłużnika" odzwierciedla przy tym ratio legis art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r., jakim jest zapobieganie sytuacjom, w których wierzyciel należący do jednej z kategorii wymienionych w ust. 1 tego przepisu nie uzyskałby środków utrzymania.

93. W sprawie głównej brak możliwości uzyskania świadczeń alimentacyjnych na mocy prawa niemieckiego wynika co prawda z niepodjęcia przez wierzyciela określonego działania, które stanowi przesłankę ustawową dochodzenia tych świadczeń za okres wsteczny. Nic nie wskazuje jednak na to, ażeby przypadki bierności wierzyciela nie były objęte art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r., tak aby w pewnym sensie sankcjonować brak określonych działań wierzyciela zgodnie z prawem zasadniczo właściwym dla zobowiązania alimentacyjnego.

94. Ponadto przyjmowanie szerokiej wykładni przesłanki braku możliwości uzyskania świadczeń alimentacyjnych z art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. trudno uznać za przejaw zbyt daleko idącego uprzywilejowania wierzyciela. Za takim stanowiskiem przemawiają dwa argumenty.

95. Po pierwsze, zachowanie w tym zakresie równowagi pomiędzy interesami obu stron jest możliwe dzięki art. 6 protokołu haskiego z 2007 r. Przepis ten pozwala na sprzeciwienie się żądaniu wierzyciela, gdy zobowiązanie – inne niż zobowiązanie na rzecz dzieci wynikające ze stosunków między rodzicami i dziećmi[34] – „nie istnieje" zarówno w prawie państwa miejsca zwykłego pobytu dłużnika, jak i w prawie państwa obywatelstwa stron, jeśli mają wspólne. Pomimo kategorycznego brzmienia tego przepisu, które wydaje się odnosić wyłącznie do przypadków „nieistnienia" zobowiązania

32 Konwencja haska z dnia 2 października 1973 r. o prawie właściwym dla zobowiązań alimentacyjnych (tekst konwencji dostępny w wersji elektronicznej: https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=86, zwana dalej „konwencją haską z 1973 r.").

33 M. Verwilghen, *Rapport explicatif sur les Conventions-Obligations alimentaires de 1973, Actes et documents de la Douzième session de la Conférence de La Haye (1972)*, t. IV, Obligations alimentaires, s. 384–465, dostępny również w wersji elektronicznej (w językach francuskim i angielskim): https://www.hcch.net/fr/publications-and-studies/details4/?pid=2946.

34 Artykuł 6 protokołu haskiego z 2007 r. nie ma też zastosowania w odniesieniu do zobowiązań alimentacyjnych między małżonkami, byłymi małżonkami lub stronami unieważnionego małżeństwa. Niemniej swoiste prawo sprzeciwu przysługujące stronom tych kategorii zobowiązań zostało uregulowane w art. 5 protokołu haskiego z 2007 r.

alimentacyjnego, w pkt 108 sprawozdania A. Bonomiego wyjaśniono, że przesłankę tę należy rozumieć w ten sam sposób, jak tę, która występuje na tle art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. Skoro przesłanka z art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. będzie interpretowana szeroko, to w ten sam sposób należy dokonywać wykładni przesłanki z art. 6 tego protokołu.

96. Po drugie, możliwość nadużywania szerokiej wykładni przesłanki dotyczącej braku możliwości uzyskania świadczeń alimentacyjnych od dłużnika ogranicza także zaproponowana przeze mnie odpowiedź na pierwsze pytanie prejudycjalne. Działania podejmowane przez wierzyciela mające doprowadzić do właściwości sądu lub sądów określonego państwa w tym celu, aby następnie prawo tego państwa znalazło zastosowanie na podstawie art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r., nie odniosą bowiem pożądanego skutku, o ile nie były to sąd lub sądy dotychczas właściwe do rozpoznania danej sprawy.

97. W świetle poczynionych wyżej rozważań proponuję, ażeby – na wypadek gdyby Trybunał udzielał odpowiedzi na drugie pytanie prejudycjalne – Trybunał udzielił następującej odpowiedzi na to pytanie: art. 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. należy interpretować w ten sposób, że zamieszczone w tym przepisie sformułowanie „nie może uzyskać […] świadczeń alimentacyjnych" odnosi się także do sytuacji, w których prawo dotychczasowego miejsca pobytu wierzyciela nie przewiduje możliwości skutecznego domagania się roszczeń alimentacyjnych za okres wsteczny jedynie z powodu niespełnienia określonej ustawowo przesłanki, takiej jak te, które zostały uregulowane w § 1613 ust. 1 BGB.

VI. Wnioski

98. W świetle przedstawionych powyżej rozważań proponuję Trybunałowi udzielenie następującej odpowiedzi na pytania prejudycjalne przedłożone przez Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy, Austria):

1) Artykuł 4 ust. 2 Protokołu haskiego z dnia 23 listopada 2007 r. o prawie właściwym dla zobowiązań alimentacyjnych, który stanowi załącznik do decyzji Rady 2009/941/WE z dnia 30 listopada 2009 r., należy interpretować w ten sposób, że prawo państwa sądu orzekającego znajduje zastosowanie, gdy wierzyciel domaga się świadczeń alimentacyjnych od dłużnika za okres wsteczny, o ile: 1) postępowanie dotyczące świadczeń alimentacyjnych zostało wszczęte przez tego wierzyciela w innym państwie aniżeli państwo, w którym miejsce zwykłego pobytu ma dłużnik; 2) wierzyciel nie może uzyskać świadczeń alimentacyjnych od dłużnika na mocy prawa państwa miejsca swojego zwykłego pobytu wskazanego jako właściwe przez art. 3 ust. 1 i ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r.; 3) prawo państwa sądu orzekającego jest prawem tego państwa, którego sądy były właściwe do rozpoznania sprawy dotyczącej świadczeń alimentacyjnych w okresie, do którego świadczenia te się odnoszą. Ustalenie tych okoliczności należy do sądu krajowego.

2) Artykuł 4 ust. 2 protokołu haskiego z 2007 r. należy interpretować w ten sposób, że zamieszczone w tym przepisie sformułowanie „nie może uzyskać […] świadczeń alimentacyjnych" odnosi się także do sytuacji, w których prawo dotychczasowego miejsca pobytu nie przewiduje roszczeń alimentacyjnych za okres wsteczny jedynie z powodu niespełnienia określonych ustawowych przesłanek.